

A Homo sapiens

A végtelen kozmikus tereken, a mi Galaxisunk Naprendszerében található Föld bolygón a kedvező geofizikai és termikus hatások az adott égitest nukleáris anyagaiból létrehozta egy új anyagi valóságot, és annak funkciót, a zooszférát. A változó feltételek dacára a zooszféra élőlényei közül az évmilliók evolúciójuk során, vadászó életmódjuk okán az antropoid lények mentálisan fejlődni kezdtek, majd az agyuk működése kiemelte őket az élőlények csúcsragadozójává. Vándorlásaikkal eljutottak a Föld felszínének legtöbb vidékére, és az ott uralkodó környezeti hatásokra – az azonos anatómiai felépítésük dacára – különböző faji jellegeket vettek fel.

A Földközi-tenger medencéjében élő népek a kezdeti törzsi állapotukból kiemelkedtek szellemi adottságaikkal, és birodalmakká alakultak. Majd ez a rendszer alkalmassá tette őket, hogy megteremtsék szervezett hatalmi rendszereiket, vallásaikat és tudományukat. E helyszín utolsó néhány ezer évének történelmi leletanyaga ezt a bámulatos átalakulást dokumentálja. Időszámításunk utolsó kétezer éve pedig a logikus gondolkodásuk olyan sikereit teremtette meg, ami a Föld birtoklásának, sőt a legközelebbi bolygók elérésének tényével, esetleg a Föld elhagyásának lehetőségével távolabbi égitestek birtokbavételének hiú ábrándját is elültette agyunkban. Szapienciánk a vallás és tudomány versengésével érte el e bámulatos eredményeit, a tudomány javára.

De tudomásul kell vennünk, a Holdra szállás sikere a távoli lakhatatlan égitestek, és az életre alkalmatlan körülményeik okán, emberi terjeszkedésre a kozmoszban, nem alkalmasak a körülmények. A Föld teremtményei vagyunk, azok is maradunk. Ha eme lakhelyünket eszünk használatával képtelenek leszünk további életek eltartására alkalmassá tenni, akár túlszaporodás akadályozásával, akár a rendelkezésünkre álló életfeltételek megőrzésével, számítanunk lehet az emberiség degenerálódásával, esetleg kipusztulásával.

A Homo sapiens gondolkozásáról néhány szót, a mítoszok nyelvén. A Földön még az em-

berek előtt nem éltek mások, csak istenek és félistenek, amikor Iapetos titánnak Themistől, a jóslás istennőjétől két fia született. Az első, Prometheus titán, mint neve is jelzi, jóstehetségű anyjától fogékonyságot örökölt a jóslásra és tervezésre is. Testvére, Epimetheus pedig mindent csak tettei után gondolt át, utólag gondolkozott. Az embert Prometheus kreálta. A Föld agyagából formázta meg istenekre hasonlító emberfiguráját. Hogy lelke az istenekre hasonlítson, égi tüzet lopott számára az Olymposról, belélelte, és ettől Prometheus teremtménye, az ember is előrelátóvá, tervezővé vált. Zeus ezt nem bocsátotta meg Prometheusnak. Büntetésül a Kaukázus egyik sziklájához láncoltatta, ahol egy saskeselyű marta ki a máját, ami azonban rendre kinőtt. Érthető ebből, a görögök ismerték az ember természetét. Bizonyítják drámaíróik is, Aischülos, Sophoklés, Euripidész, és főleg Homeros. Prometheus utódai a kreatív, tervező, fantáziadús emberek. Epimetheus származékai az utólag gondolkozók, tetteiket megbánó, büntudatra hajlamos lények. Eddig szól a mítosz, amiből következik, az előregondolkodó, tervező viszi előre a fejlődést. Ő a Homo sapiens faber. A többiek a vallásos büntudatú, a lemaradó, a Homo sapiens religiosus típus.

A fejlődésük. A törzsek varázslóiból lettek az orvosok és a papjaik. A varázslók hamar rájöttek, hatalmuk nagyobb lesz, ha valami földöntúli erők szolgáinak adják ki magukat, és ezen igényükből megszülettek az istenek. Törzsek, népek vezetői azonnal szövetségest találtak bennük, a földi hatalmuk gyakorlásához. Ez a folyamat kiteljesedett, amikor a papi kaszt feje és a politikai hatalom feje összefogott. Európai példa, az investitúra-harc ezt tette járható úttá, amit minden közös hatalom követni kényszerült. Megegyeztek, papi hatalomé a lelkek feletti, politikai hatalomé az emberek feletti bíráskodás. E folyamat Európában példaértékű, de véges a felvilágosodásig. A vallások kritikai vizsgálata döntött, a politika győzött.

Amikor Platon bölcséletével megalkotta az örökéletű entitást, az emberi lelket, megvetette egy szellemi túlvilág isteni rendszerének alap-

jait is. Mentális úton ugyanerre kellett rájönniük a világ többi nagy vallását megalkotóknak is, mert minden vallásos rendszer, mint Fr. Schuon kimutatta, hasonló transcendens egységben alakult ki (Frithjof Schuon, *A vallások transcendens egysége*). Lényegük az ezoterikus és az exoterikus hit tartalmak egysége.

Vallások exoterikus tartalmai a köznek szólnak, mint a templomok, szent helyek, intézmények, kegytárgyak és imák. Szerzetesek és alsóbb papság révén a vallással való kapcsolat tartása. Az ezoteria a beavatások, hittitkok, dogmák, csodák, transcendenciával való felsőbb kapcsolat titkai. A teológia és dogmatika ennek quázi tudománya. A világ összes nagy vallásának rendszere tartalmazza ezeket az összetevőket. E rövid összefoglalás csupán arra szolgál, bemutassa a vallásos gondolkozást és annak belső rendszerét, szemben a tudomány természetelvéssége és tételeinek menzurabilitás próbáját kiálló igazságával. A tudomány nagy eredményeinek feltétele volt, amikor megteremtette saját exoterikus rendszerét és levált a gyámkodó hitről, valamikor az egyetemeken megjelenése után. Ez az utolsó ezer év eredménye, és követhet örömteli vagy tragikus irányt ez a folyamat.

Az emberi faj megérett, felnőtté vált, amikor a felvilágosodással megkezdte önmaga felszabadítását az addig rajta gyámkodó transcendens lényektől. Egyediséggé emelkedett a lény, akinek szellemi méltósága, dignitása egyedülálló, mert összefogja érzelmi és értelmi tehetségét a kreativitásában. Méltóságának összetevői, szabad akarata, alternatívák közti választás lehetősége döntéseiért felelős, teljes értékű entitás, mert nem áll gyámság alatt, és nem helyettesíthető. Mindezt tudja magáról, mert határozott öntudata van. Ez lényeges, mert önálló és saját magában reprezentálja szülőjét, az anyagával egyenlő Földet. Ezt jelzi a Földanya görög fogalma is.

Ezt a döntő igazságot mi orvosok ismerjük. Emberek vagyunk, orvosok vagyunk, az emberek orvosai vagyunk. Emberi a méltóságunk, a kozmoszból származunk. Orvos a foglalkozásunk, védelmet kell adnunk a betegségek és az idő előtti halál ellen. Emberek orvosai vagyunk – ez feltétlen kompetenciánk, és társadalmi méltóságunk alapja. Mert mint céloztam rá, tudatos életünknek a fele mentalitásunk, amit gondolkodásunk és a tanultak nyújtanak.

A másik fele irracionálisunk, az ösztön és érzelmi életünk. Bennünk a két lelki tartalmat kontroll alatt tartja foglalkozásunk empátiája, etikája és racionalitása. Beteg nemcsak hideg ésszel, hanem empátiánkkal is befolyásunk alatt kell tartanunk. Ha képesek vagyunk rá, esetről esetre jobban kiteljesedik orvosi-emberi méltóságunk, és biztosabb ráhangolódásunk a beteg pszichére.

Utoljára hagytam, de minden betegünknel felmerül a kérdés: állapota mennyire életveszélyes? Tehát találkozásunk a Morssal, a görög Thanatossal, gyógyító tevékenységünk minden percében lehetséges. És az igazi orvos itt bizonyíthatja empátiás, emberi, szellemi elhivatottságát. Mert nemcsak neki, az orvosnak van méltósága, hanem a halódó embertársának is, akit nem hagyhat baromként elpusztulni. Ennek kezelése, levezetése kívánja meg a legmélyebb tudást, a segítség effektív vagy csak virtuális lehetőségének megcsillantását, amin sokszor beavatkozásunk sikere is múlik. E bonyolult etikai és mélyen érzelmi kérdés körül időről időre fellángolnak a véleménykülönbségek párázs vitái. Talán egy biztos, nem hagyhatjuk a betegünket segítségünk és vele vesztett reménnyel magára. **ÉS SEMMI ESETRE SEM TŰRHETJÜK, HOGY AMIKOR KEZÜNKBE ADTA A TERMÉSZET A LEGERŐSEBB SZERT A FÁJDALOM TELJES KIKAPCSOLÁSÁRA, NE ÉLJÜNK VELE.** Nem orvos az, aki a kínokban fetrengő haldokló végvonaglását beavatkozás nélkül tűri, még akkor sem, ha a pislákoló élet ezzel veszélybe kerül. Igen, de ehhez orvosnak kell lennie, teljes vértzetben, szemben a halállal és szemben azzal az ortodox véleménnyel, az életet csak az veheti el, aki adta. De ki adta? Ennek a fejlődési folyamatnak még sok-sok állomása lesz, míg a teológia ellenében megszületik egy emberbarát törvényi lehetőség egy végső segítségre.

Méltósággal meghalni nehéz. Nemcsak az orvos képességét lehet számon kérni, hanem a haldokló karaktere is mérlegelendő. Van, akinek a STOA nagyjainak, például Senecának (*Vigasztalások*) vagy inkább Boethiusnak (*A filozófia vigasztalása*) a tanításai, vagy a tisztelendő úr kenetes, ismert szavai kellene. Mitől függ a méltóságos halál?

Az időponttól! A halál leélt élet végére tesz-e pontot, vagy reményteli életet szakít-e meg? Módszere a végelgyengülés, teljes szellemi le-

épülés elveszített tudattal? Beszámíthatóság és helyzete ismerete mellett hal-e meg a haldokló? Szabad akaratóból, segítség elutasításával távozik-e körünkől, sőt tiszta tudattal kéri az orvosa segítségét, mert embertelenül tűrhetetlen állapota?

S végül. Egyedül az ember, az eddig megismert kozmikus távolságokban, aki képes a halálát is kigúnyolni. Ez a tehetsége már átvezet az etika területéről az esztétika berkeibe. Ahol megszülettek a haláltáncok, versben, freskón, szobor alakban, műalkotásokon, zenében, a *dance macabre*, a haláltánc borzongató jeleneteiben. Születését a középkorra tették, amikor a ragályok vagy az erőszakos halál áldozatai tömegesen láthatóak voltak. Johan Huizinga nagyszerű művében, *A középkor alkonyában* is a középkorra datálja. Viszont (ahogy egy nagy művészettörténeti műben látható) az úgynevezett Boscureale nevezetű római ezüstkincslelet egyik edényén, domborítással csontvázakat ábrázolt a klasszikus kor művésze, ahogy zenezszerzőkkel táncolnak. Érthető, hiszen a római kor bemutatott sok-sok halálrészánt embert, aki képes volt szembenézni emberi méltósággal, sőt megvetéssel, az erőszakos halállal. A Stoa vigasztalásirodalma erre remek példákat vonultat fel.

Ha már eljutottunk az irodalomig. Talán néhány szót az irodalmi és orvosi kifejezésekről is szóljunk.

Egy ismerős idézetet előbb:

*Gót ablakában sírt az orvos:
„Uram, nektárod merre nő,
mely minden kínra ír, s amelytől
felépiül minden szenvedő?”
S nyílt az ajtó: keszeg magiszter
Táncolta végig a szobát,
Kezében mély ólomkehelyből
kínálva színtelen borát:*

...

*– Kontárok voltunk mindahányan,
s az évek szálltak, mint a percek.
Véred kiömlött harmatával
irgalmazz nekünk, Jézus Herceg!*

Talán minden orvos ismeri Villon *Haláltáncballadáját*. Ez művészeti példa arra, hogy or-

vostudományról szólhatunk művészi, irracionális tartalmú szövegekkel is. Azonban ha ugyanezt tesszük orvosi nomenklatúrai vonatkozású anyaggal, az irracionális kifejezéseket, különösen más szellemi területek szókincsét keverve fogalmazványunkba, már nagy hiba. Sajnos orvosi kiadványokban olvastam tömény metafizikát, sőt, hittankönyvi idézeteket. Orvostudomány csak egy van!

Metafizikai szókincsünk igen jelentős. Értelme konkrét emberi jelenségekre utal, de nincs reális, ontológiai tartalmuk, csak virtuális. Belőlük építkeznek a vallásos szövegek, bűnt elkerülő kalauzok, lelki brosrák. A tudományos szöveg, az episztemé, konkrétumokkal dolgozik, logikai sorokkal és menzurális lehetőségeket felkínálva bizonyításul. Ismétlem, költészet, művészet nem nélkülözheti az irracionális felhasználását. Ez szituációk ábrázolására alkalmas, sőt szükséges, mert a pszichés jelenségek is emberi megnyilvánulások, hiszen csak az emberrel jelent meg a Földön az irracionális. Értékelhetők tünetekként, csak a tudós, rejtett tartalmat ismernünk kell. Kulturálatlan az orvos, aki nem fogalmaz pontosan, sőt a nomenklatúrát is helytelenül használja, vagy nem ismeri. Igen súlyos a baj, ha csak a halált ismeri fel, amikor már késő.

A mai kort jellemzi a pontos kommunikációkra való törekvés, ami elsajátítható. Míg a szép, hangulatos, mégis igaz szövegek megalkotása komoly szellemi feladat. Mint orvos, véleményem, igazságot szépséggel, csodás esetekkel felcserélni a Homo sapiensnek sem szabad. De szépen igazat szólni kötelesség, mert méltóságunk, kultúránk egy fő mutatója. Őrizni nyelvünket csak akkor tudjuk, ha ismerjük orvosi feladatunkat szakmai, nomenklatúrai oldalról, és meg tudjuk értetni magunkat köznyelven is a képzetlen beteggel. Nem egyszerű, nincs nevetségesebb a feleslegesen tudálékos orvosnál. Vígjátékszerzők, mint Molière teremtményei kitűnő példák. Ők nem a homo sapiens, hanem homo stupidus családba tartoznak, és sajnos sokan vannak. Az a véleményem, elégségesekkel vizsgáikon átcsúszkáló medikusokból válnak díszpéldányaik.

DR. SÁRY GYULA